

УДК 316:304

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v055.2025.33>

О. Ю. Клименко

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8560-8642>*доктор соціологічних наук, професор,
провідний науковий співробітник відділу соціальної експертизи
Інституту соціології Національної академії наук України*

ПЕРСПЕКТИВИ РЕІНТЕГРАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ ЗСУ У ЦИВІЛЬНЕ ЖИТТЯ: ОРГАНІЗАЦІЯ НАДАННЯ МЕДИЧНОЇ, ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ

Постановка проблеми. Суперечливість впливу специфічних умов війни на її безпосередніх учасників позначається на житті суспільства, не тільки під час збройного конфлікту, але й протягом тривалого часу після його закінчення. Не буде перебільшенням сказати, що війна накладає відбиток на свідомість і військових, і цивільного населення, відповідно, поведінка людей, які брали безпосередню участь у бойових діях кардинально змінюється, їх сприйняття реальності трансформується, а відповідно і змінюється ставлення до близького оточення й суспільства в цілому. Тому для українського суспільства в реаліях сьогодення особливої актуальності набуває питання соціальної підтримки та психологічної адаптації ветеранів російсько-української війни та членів їхніх сімей, а також перебудови стратегій соціальної взаємодії військового та цивільного «світів». З огляду на тривалий збройний конфлікт в Україні, який загострився після повномасштабного вторгнення у 2022 році, проблема реінтеграції військовослужбовців після демобілізації набуває стратегічного значення для збереження нації. Їхнє повернення до цивільного життя супроводжується складнощами соціального, економічного та психологічного характеру, які потребують системного вирішення. В залежності від обраної стратегії соціальної політики держави щодо військовослужбовців та ветеранів формується система соціальних послуг, яка включає реабілітацію, соціалізацію, протезування, забезпечення робочими місцями, лікування, а також психо-соціальну підтримку при емоційних проблемах. Вибір вектору соціальної політики свідчить про рівень відповідальності держави та суспільства за інтеграцію ветеранів і демобілізованих осіб у мирне життя. Відсутність чіткої соціальної політики створює вразливі місця, зокрема низьку якість послуг, соціальну напруженість та збільшує ризики виникнення конфліктів [6, с. 148]. У контексті поточної ситуації в Україні, підготовка висококваліфікованих фахівців із супроводу ветеранів є критично важливою та надзвичайно актуальною для створення належних умов ефективної реінтеграції військовослужбовців

у цивільне життя і надання їм необхідної соціальної та психологічної підтримки.

Відповідно до щорічного Звіту Пенсійного фонду України станом на 1 січня 2025 р., загальна кількість осіб зі статусом «ветеран війни» складає 365 999 осіб, статус учасника бойових дій (учасника ООС/АТО) мають 166 523 особи, із загальної кількості учасників бойових дій – 166 733, включно з прирівняними категоріями [2]. За даними Міністерства ветеранів станом на кінець 2024 р. близько 1 000 000 осіб отримали статус «учасника бойових дій», а за інформацією оприлюдненою заступником міністра М. Кушніром у січні 2025 р., у реєстрі Мінветеранів значиться 1,2 млн ветеранів, а після завершення війни очікується збільшення їх кількості до 5–6 млн осіб [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стратегія реінтеграції ветеранів ґрунтується на теоретико-методологічних засадах сучасної соціологічної науки, зокрема концепціях Е. Гідденса та Ю. Габермаса. У рамках структурної теорії Е. Гідденса [7] соціальна інтеграція розглядається як динамічний процес взаємодії індивідів і соціальних структур, що передбачає реінтеграцію осіб у зміненому соціальному середовищі після пережитих екстраординарних подій, зокрема війни. Згідно з Ю. Габермасом [8], ключову роль у цьому процесі відіграє комунікація як базовий механізм досягнення взаєморозуміння та легітимності дій, що забезпечує ефективну інтеграцію демобілізованих осіб у цивільне суспільство. Теорія комунікативної дії Ю. Габермаса розкриває сутність соціальної інтеграції як формування нового балансу між системою та життєвим світом індивіда, де успішне включення ветерана у мирне життя залежить від встановлення довірливих відносин з інституціями та громадою.

Американський соціолог Девід Р. Сігал зробив суттєвий внесок у розробку соціологічного підґрунтя для формування державної ветеранської політики, розглядаючи феномен соціальної інтеграції військовослужбовців крізь призму адаптації до змін у соціальному середовищі після демобілізації [10, с. 26]. Його дослідження акцентують увагу на тому, що соціалізація військових

осіб, як у процесі служби, так і після повернення до цивільного життя, є визначальним фактором їхнього функціонування в суспільстві. У межах міжнародних порівняльних досліджень [9, с. 98] Сігал здійснив глибокий аналіз практик ветеранської підтримки у США та країнах Європи, доводячи, що ветеранство слід розглядати не лише як професійну категорію, але як інтегральну частину ширшої соціальної системи, в якій процес соціального включення має охоплювати не лише самих ветеранів, а й їхні соціальні мережі – родини, громади, інституції. Такий підхід дозволяє сформувати системну, інклюзивну та сталу стратегію інтеграції, яка відповідає потребам демократичного суспільства, що перебуває у стані або постійному ризику війни.

Соціальна інтеграція ветеранів є складним та багатовимірним процесом, що передбачає перехід від усталених військових норм і ролей до нових соціальних позицій у цивільному середовищі. Така трансформація супроводжується труднощами адаптації, обумовленими глибокими відмінностями між військовим способом життя та цивільною реальністю [6, с. 151]. Для забезпечення ефективності державної політики в цьому напрямі необхідне комплексне розуміння специфічних потреб ветеранів: доступ до зайнятості, налагоджена система підтримки психічного здоров'я, інструменти соціального захисту та сприятливе нормативно-правове середовище.

Формулювання мети статті. Метою статті є вивчення проблеми реінтеграції демобілізованих військовослужбовців та ветеранів ЗСУ у мирне життя в умовах триваючої війни, в контексті формування в Україні єдиної, комплексної та ефективної системи соціальної, психологічної та медичної підтримки

Виклад основного матеріалу. Повномасштабна війна, розв'язана проти України у 2022 році, спричинила безпрецедентні людські, соціальні та інституційні виклики, які мають довгострокові наслідки для функціонування держави, ставлять під загрозу стабільності розвитку суспільства та збереження національного потенціалу. Одним із найбільш критичних напрямів державної політики в умовах воєнного і поствоєнного періоду є формування дієвої системи реабілітації та соціалізації військовослужбовців, ветеранів і постраждалих цивільних осіб. Питання повернення захисників України до повноцінного життя, відновлення фізичного і психічного здоров'я, а також забезпечення їхньої соціальної, професійної й культурної інтеграції стало пріоритетним стратегічним завданням національного розвитку. Основні виклики реінтеграції демобілізованих військовослужбовців та ветеранів ЗСУ у цивільне життя мають два вектори розвитку:

1. Побудова єдиної ефективної системи реабілітації військовослужбовців, ветеранів та постраждалих цивільних осіб в Україні можливе лише за умови наявності чітко розробленої законодавчої бази. Станом на 2025 рік держава не має загального нормативно-правового механізму, який би забезпечував комплексний і скоординований підхід до реабілітаційної політики. Зокрема, протягом 2022–2024 років не було ухвалено базового спеціалізованого закону, що регламентував би цілісну систему реабілітації як для військових, так і для цивільного населення, постраждалого внаслідок війни. Відсутність правового регулювання призводить до неефективного розподілу бюджетних коштів, оскільки діяльність органів виконавчої влади здійснюється фрагментарно, без єдиної методологічної рамки та нормативного обґрунтування.

У зв'язку з цим, першочергового значення набуває створення медичної інфраструктури, здатної забезпечити надання якісних і доступних послуг медичного, психологічного та реабілітаційного характеру. Захисники України, які наражаються на серйозні ризики для життя і здоров'я в умовах бойових дій, мають бути забезпечені комплексною системою допомоги, що включатиме не лише лікування фізичних травм, а й довготривалу медико-психологічну реабілітацію.

Особливо важливо врахувати необхідність залучення до процесу реабілітації найближчого оточення ветерана – членів його сім'ї, які мають потенціал відігравати ключову роль у процесах підтримки, розуміння і адаптації. Їх участь сприяє створенню цілісного середовища соціалізації, де емоційна підтримка поєднується з практичною допомогою у щоденній інтеграції до мирного життя. Саме тому реабілітаційні послуги мають бути доступними не лише безпосередньо для військових, а й для членів їхніх родин.

У структурному вимірі, ефективна система реабілітації має бути інтегрована в діяльність територіальних громад, що передбачає створення на місцевому рівні спеціалізованих центрів чи сервісів підтримки, які працюватимуть у тісному зв'язку з медичними установами, соціальними службами, психологами та освітніми інституціями. Такий підхід дозволить сформувати мережу допомоги, де учасники війни та їхні родини отримають комплексну, скоординовану та безперервну підтримку, невід'ємну від процесу повноцінної соціальної інтеграції. З 2014 року Україна стикається з безпрецедентною потребою в реабілітації військовослужбовців, учасників бойових дій, поранених та демобілізованих осіб. Повномасштабна війна з 2022 року загострила проблему у десятки разів. Однак в Україні досі не сформована цілісна система реабілітації, яка б охоплювала всі ключові етапи – від медичної та психологічної допомоги до соціальної адаптації, зокрема:

- відсутній єдиний координаційний орган на національному рівні, який би об'єднував зусилля МОЗ, Мінсоцполітики, Мінветеранів, Міноборони та місцевих органів влади;

- відсутність безперервності у наданні допомоги – після виписки з госпіталю ветеран часто залишається без подальшого супроводу, як медичного так і психологічного, і соціального;

- відсутність реєстру потреб ветеранів – жодне з профільних міністерств не веде загального реєстру ветеранів та не здійснює централізований облік травм, поранень, психічних розладів, що ускладнює планування послуг;

- невизначеність з механізмами фінансування реабілітаційних програм, які часто реалізуються час від часу за кошти міжнародних донорів, а не через стабільне державне замовлення [3, с. 370].

2. Проблематика соціалізації ветеранів війни є ключовою у формуванні ефективної державної стратегії щодо інтеграції учасників бойових дій до цивільного життя, а отже, має не лише психологічний і соціокультурний вимір, але й безпосередній вплив на солідаризацію суспільства загалом. Суть виклику полягає у кардинальній зміні соціального контексту, в якому опиняється військовослужбовець після демобілізації. У структурованому середовищі армії, де функціонування підпорядковане суворим регламентам, чіткій субординації та забезпеченню держави, солдат діє за логікою наказів, а зона його відповідальності часто обмежується лише виконанням поставлених бойових завдань [12, с. 649]. Натомість повернення до мирного життя означає перехід до середовища, де особа має самостійно приймати рішення, нести повну особисту відповідальність за власні дії, виконувати широке коло соціальних ролей і взаємодіяти з державними та суспільними інститутами, не маючи попередньої підтримки. Трансформація такого роду часто супроводжується значними труднощами, зокрема в адаптації до нових реалій, пошуку джерел доходу, отриманні медичних послуг, оформленні соціальних гарантій та вирішенні побутових проблем [11, с. 47]. Для значної частини демобілізованих осіб ці виклики стають джерелом хронічного стресу, соціальної ізоляції та фрустрації, важливим механізмом подолання яких є інноваційні цифрові сервіси.

Особливо тяжкою є ситуація ветеранів, які пережили полон або мають важкі психоемоційні травми. Їхній досвід супроводжується проявами посттравматичного стресового розладу (ПТСР), що включає депресивні стани, знижену самооцінку, постійну тривожність і втрату сенсу життя. Поглиблює проблему наявність фізичних травм – ампутацій, інвалідизації, порушень рухових або когнітивних функцій, що потребують радикаль-

ної зміни способу життя не лише самого ветерана, але й усієї його родини, яка вимушено стає активним учасником процесу його адаптації до нових реалій (рис. 1).

Відповідно до результатів соціологічного дослідження, проведеного Українським ветеранським фондом, переважна більшість опитаних респондентів підтвердила, що колишні військовослужбовці після повернення до цивільного життя потребуватимуть системної підтримки у сфері психологічної адаптації, сприяння працевлаштуванню та забезпечення належного рівня соціального захисту. Водночас дослідження також вказують на ризик соціального відторгнення ветеранів з боку окремих сегментів цивільного населення, що, у свою чергу, може провокувати внутрішній опір у самих ветеранів, втрату мотивації до інтеграції в цивільне середовище та посилення психоемоційної напруги.

У такому контексті, соціалізація ветеранів має розглядатися не лише як індивідуальна проблема окремих осіб, а як комплексне завдання державної політики, що передбачає міжсекторальну взаємодію – охорони здоров'я, освіти, праці, соціального захисту, правосуддя та місцевого самоврядування. Забезпечення сприятливого соціального середовища для адаптації ветеранів потребує впровадження системних програм підтримки, інформаційного супроводу, розбудови мережі сервісів допомоги, а також просвітницької роботи з громадськістю з метою зменшення рівня стигматизації та формування культури поваги до людей, які пройшли війну [4, с. 39].

Тож держава має всіма силами сприяти соціалізації військових та поверненню їх до мирного життя. В Україні існує державна програма психологічної реабілітації, яка насправді займається лише відшкодуванням грошей за послуги психолога, якого військовослужбовець та його родина повинні шукати самостійно. Держава не має реальної єдиної системи реабілітації ветеранів російсько-української війни. Така непродумана соціальна політика має одразу кілька вразливих місць – втрата соціально активної частини населення, котра через велику кількість ментальних проблем не зможе бути включеною до життя суспільства, а також підвищення рівня.

Можливі механізми реінтеграції демобілізованих військовослужбовців та ветеранів ЗСУ у цивільне життя мають бути зосереджені на організації комплексної медичної, психологічної та соціальної допомоги

1. Організація комплексної медичної допомоги ветеранам в Україні на сьогоднішній день залишається однією з найгостріших соціальних проблем, яка вимагає системного, міжвідомчого та інституційного вирішення. В умовах тривалого збройного

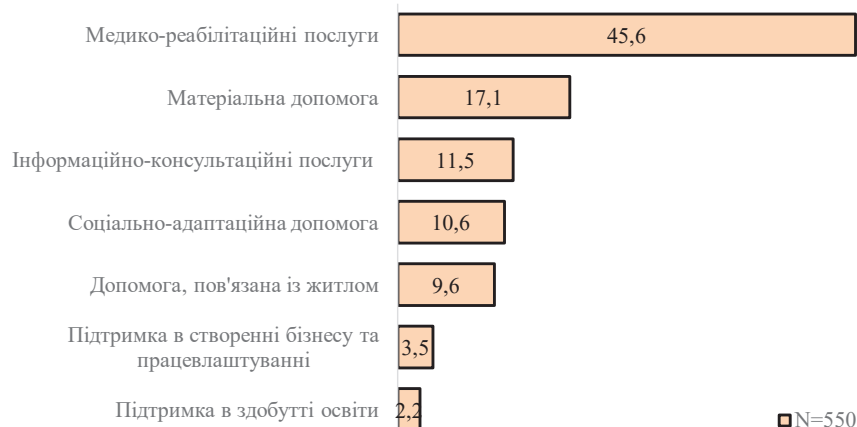

Рис. 1. Розподіл відповідей респондентів на питання:
«На Вашу думку, яких послуг Ви будете потребувати після закінчення війни?», %.*

*Джерело: складене автором на основі [2]. *Наведено суму альтернатив «Дуже потребу» та «Скоріше потребу».*

конфлікту, що триває з 2014 року і загострився після повномасштабного вторгнення у 2022 році, потреби у медичному, психологічному, психіатричному та реабілітаційному забезпеченні ветеранів суттєво зросли. Проте чинна в державі система охорони здоров'я не в змозі повною мірою відповісти на ці виклики – відсутня спеціалізована інституційна модель медичної допомоги, орієнтована саме на ветеранів з залученням інноваційних цифрових технологій. Ветерани обслуговуються в загальній системі охорони здоров'я на тих самих умовах, що й решта населення, хоча мають унікальні медичні потреби – поєднання фізичних травм, поранень, інвалідизації, хронічних захворювань, психотравм та ПТСР. Наразі немає розгалуженої мережі центрів медичної допомоги, що були б інтегровані з реабілітаційними та психологічними службами. Система надання медичних і реабілітаційних послуг є розпорошеною. Різні міністерства та відомства (МОЗ, Мінветеранів, Міноборони, Мінсоцполітики) мають дотичні повноваження, однак між ними відсутній координаційний орган або єдина інформаційна база даних, яка б дозволяла планувати і реалізовувати безперервну медичну підтримку ветеранів від моменту поранення до соціального відновлення. Через це ветерани часто залишаються наодинці з власними проблемами після виписки з медичних установ.

Особливо критичною є ситуація у малих громадах, сільських районах і деокупованих територіях, де медична інфраструктура зруйнована або недоступна. Ветерани, які повертаються до таких регіонів, позбавлені можливості отримати не лише якісну медичну допомогу, але й елементарний супровід у вигляді консультацій, медикаментозного забезпечення або реабілітації. Окрім того, фахівці у сфері охорони здоров'я, включаючи лікарів, медсестер, психологів та реабіліто-

логів, не мають достатньої підготовки для роботи з ветеранами, зокрема з тими, хто має бойовий досвід, ПТСР або травматичну інвалідність. Психіатрична допомога в громадах часто відсутня або недоступна, оскільки навчання медичного персоналу не враховує специфіку військової травми, як фізичної, так і психологічної.

Тож, ветерани, як ключова соціальна група в умовах війни, потребують окремої системи медичної підтримки, яка повинна охоплювати повний цикл послуг: від гострої медичної допомоги до тривалої реабілітації, з урахуванням як фізичних, так і психічних аспектів здоров'я. Створення такої системи має стати пріоритетом державної політики України в умовах війни та в післявоєнний період.

2. Організація комплексної психологічної (психіатричної) допомоги. Після демобілізації деякі військові можуть страждати на депресію та посттравматичні розлади, мати проблеми ментального здоров'я, що ускладнюють процес повернення до мирного життя та впливають на перебіг соціалізації. За відсутності належної психологічної підтримки, а в деяких випадках навіть психіатричної, ветерани можуть почати вживання психотропних речовин, впасти в алкоголізм, зловживати наркотиками, а деякі використовувати свої бойові навички для скоєння злочинів. Тому питання комплексної, системної, регулярної психологічної підтримки стає життєво важливим не тільки для ветеранів російсько-української війни та членів їхніх сімей, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів, членів сімей загиблих (померлих) захисників та захисниць України, а й для українського суспільства в цілому. На державному рівні повинна бути розроблена стандартизована Програма надання професійної психологічної допомоги ветеранам, бажано у найближчій

час, оскільки після закінчення війни десятки тисяч демобілізованих прийдуть в мирне життя з безліччю психологічних і соціальних проблем, вирішити які самостійно вони не зможуть. Різко зросте рівень злочинності, алкоголізму та наркоманії у ветеранському середовищі. Якщо проблему не почати вирішувати вже зараз, то згодом велика кількість неадаптованих ветеранів, що почнуть практикувати девіантну поведінку, почне впливати на життя суспільства. Психологічна допомога має бути централізованою і продовжуватись постійно від демобілізації і впродовж всього життя. Більше того, відповідну допомогу повинні отримувати родичі військових, які так чи інакше будуть включені в девіацію близької людини.

За результатами соціологічного дослідження, проведеного Українським ветеранським фондом, задоволеність своєї потреби у психологічній підтримці та медичній допомозі визначена ветеранами на наступному рівні (рис. 2).

Близько половини респондентів зазначили, що потреба у психологічній підтримці є незадоволеною або майже незадоволеною. При цьому, 24,30% респондентів зауважили, що не мають потреби у психологічній підтримці, а 14,8% респондентів впевнені, що не потребують медичної допомоги [1].

3. Організація комплексної соціальної допомоги. В рамках державної соціальної політики на рівні профільних міністерств існує гостра необхідність в розробці чіткого «маршруту» щодо отримання виплат та соціальних послуг, а також мапи існуючих соціальних та інших гарантій, про які військовослужбовці мають бути поінформовані ще на етапі мобілізації. Один з етапів цього маршруту під час демобілізації має передбачати фахову психологічну та соціальну консультації для ветеранів, яка б включала оцінку його або її потреб

у медичній допомозі, психологічній підтримці та соціальних послугах. На основі такої консультації фахівець може рекомендувати ветерану соціальні та інші послуги, які б адресували його потреби, якщо у цьому є необхідність. Завдання такої консультації має полягати в тому, щоб розповісти ветерану про такі послуги, пояснити їхній зміст, процедуру їх оформлення та надання. Маршрут також повинен включати в себе інструкції та пояснення щодо отримання необхідних послуг та виплат за умови переїзду для проживання в іншу громаду. Окремо необхідно звернути увагу на питання створення спеціалізованих просторів для ветеранів, де вони зможуть отримати весь комплекс соціальних і психологічних послуг, юридичний захист, а також консультації та поради фахівців щодо лікування, реабілітації, психологічної допомоги, працевлаштування, відкриття власного бізнесу тощо.

Висновки. Ефективна реінтеграція демобілізованих військовослужбовців та ветеранів до цивільного життя є ключовою умовою для післявоєнного відновлення українського суспільства. Таким чином, на сьогоднішній день існує гостра необхідність створення чіткої та дієвої системи соціальної та психологічної підтримки демобілізованих військових та ветеранів, що є перспективним напрямком розробки державної політики сьогодення, за відсутності якої виникають ризики психологічної дестабілізації, низької якості соціальних послуг, появи соціальної напруженості, тощо.

Проблема реінтеграції демобілізованих військовослужбовців, ветеранів та членів їхніх родин є одним з найгостріших викликів для української держави в умовах повномасштабної війни, а отже потребує подальших наукових досліджень. Відсутність цілісної, скоординованої системи реабі-

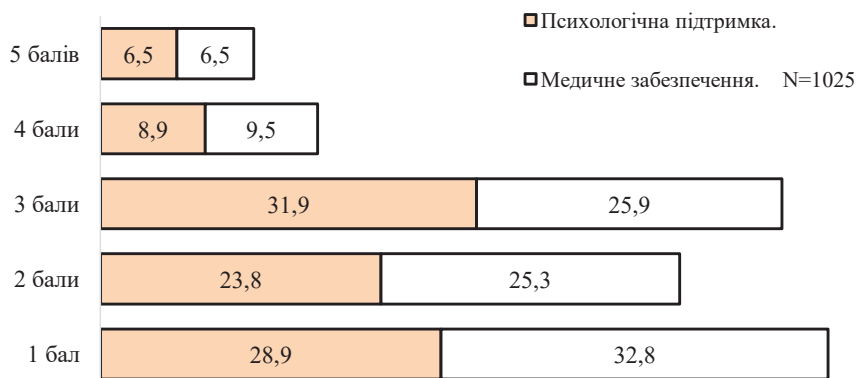

Рис. 2. Рівень задоволеності потреби ветеранів у психологічній підтримці та медичній допомозі, %.*

Джерело: складене автором на основі [4]. *Оцінювання здійснювалось за п'ятибальною шкалою, де 1 бал – мінімально низька оцінка, а 5 балів – максимально висока.

літації та соціальної підтримки породжує низку системних загроз: від соціального відторгнення та маргіналізації ветеранів – до поширення девіантних форм поведінки, зростання насильства, психічних розладів, злочинності та втрати людського капіталу. Станом на 2025 рік спостерігається нормативна невизначеність, розпорошеність функцій між органами влади, відсутність національного реєстру потреб, слабка інфраструктура реабілітації, брак кваліфікованих кадрів та надмірна відповідальність, яку перекидають на самих ветеранів і їхні родини.

Література

1. Аналіз потреб та проблем ветеранів та ветеранок. *Міністерство ветеранів. Український ветеранський фонд*. URL: <https://veteranfund.com.ua/analitics/analiz-potreb-ta-problem-veteraniv-ta-veteranok-za-2024-rik/> (дата звернення: 25.05.2025).
2. Звіт про чисельність ветеранів війни та жертв нацистських переслідувань станом на 01.01.2025. *Пенсійний фонд України*. URL: https://www.pfu.gov.ua/2170777-zvit-pro-chyselnist-veteraniv-vijny-ta-zhertv-natsystskiyh-peresliduvan-stanom-na-01-01-2025/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 13.06.2025).
3. Клименко О. *Інституціоналізація ветеранства в умовах російсько-української війни: теоретичний аспект*. Українське суспільство в умовах війни. Рік 2024. Розділ 16, 366–387. URL: <https://drive.google.com/file/d/1bqw3rZ3ajsNJ217zBQL5uRjAWO030EYk/view> (дата звернення: 23.05.2025).
4. Скільки українців мають статус учасника бойових дій? Нові дані від Мінветеранів. *UNN*. URL: <https://unn.ua/news/skilky-ukraintsiv-maiut-status-uchasnyka-boiovykh-dii-novi-dani-vid-minveteraniv> (дата звернення: 10.05.2025).
5. Стигматизація ветеранів і ветеранок: ситуація в Україні та досвід США. *Міністерство ветеранів. Український ветеранський фонд*. URL: <https://veteranfund.com.ua/wp-content/uploads/2025/04/Styhmatyzatsiia-veteraniv-i-veteranok.pdf> (дата звернення: 25.05.2025).
6. Booth, W., & Lutz, C. Militarization and the Transformation of Society: Exploring the Links. *American Ethnologist*, 2021. 38(2), 147–164.
7. Giddens A. *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Stanford University Press. 1991.
8. Habermas J. *The Theory of Communicative Action: Volume One: Reason and the Rationalization of Society*. Beacon Press. 1984.
9. Segal D. R., & Burk J. *Military Sociology. The Oxford Handbook of Military Sociology*. 2012
10. Segal D. R., & Segal M. W. *America's Military Population. Population Bulletin*, 2004. 59(4), 1–40.
11. Smith H. J. X. X. Veterans' Role Conflict: Navigating Military Identity and Civilian Life. *Journal of Military Sociology*, 2020. 15(3), 45–67.
12. Williams S. M. Veterans and Social Exclusion: Understanding the Barriers to Community Reintegration. *Social Policy and Society*, 2015. 14(4), 641–652.

Анотація

Клименко О. Ю. Перспективи реінтеграції ветеранів ЗСУ у цивільне життя: організація надання медичної, психологічної та соціальної підтримки. – Стаття.

У статті проаналізовано проблему реінтеграції демобілізованих військовослужбовців та ветеранів ЗСУ у мирне життя в умовах триваючої війни, в контексті формування в Україні єдиної, комплексної та ефективної системи соціальної, психологічної та медичної підтримки ветеранів. Авторка звертає увагу на той факт, що сутність проблеми організації комплексної медичної допомоги ветеранам полягає у відсутності системного, інтегрованого, координованого та спеціалізованого підходу масово впровадженого на національному рівні за допомогою залучення цифрових сервісів та інноваційних підходів до розв'язання існуючих проблем. У статті досліджується стратегія соціальної інтеграції та реінтеграції ветеранів ЗСУ в контексті триваючої війни, з урахуванням теоретико-методологічних підходів провідних соціологів – Е. Гідденса, Ю. Габермаса та Девіда Р. Сігала. Проаналізовано багатовимірний характер викликів, що постають перед демобілізованими військовослужбовцями, зокрема соціально-психологічну адаптацію, втрату соціального статусу, проблеми із працевлаштуванням, медичним забезпеченням та реабілітацією. Окрім того науково обґрунтовується необхідність створення єдиного координаційного органу, впровадженню психологічної допомоги на державному рівні, розробці маршруту соціальних послуг, розвитку «ветеранських просторів» та формуванню позитивного ставлення до захисників України з боку органів виконавчої влади, а також необхідності стратегічного осмислення викликів післявоєнної відбудови суспільства. Окрема увага приділена відсутності в Україні на 2025 рік єдиної законодавчої та інституційної бази для реалізації політики реабілітації ветеранів, що ускладнює міжвідомчу координацію та знижує ефективність використання бюджетних ресурсів. У структурному плані запропоновано впровадження реабілітаційної інфраструктури на рівні територіальних громад, створення реєстру потреб ветеранів, розвиток спеціалізованих сервісів та впровадження цифрових інструментів супроводу. Авторка аргументує, що лише системний, міжсекторальний підхід до інтеграції ветеранів дозволить запобігти поширенню девіантних форм поведінки, соціальній ізоляції та зростанню психологічної напруги як серед ветеранів, так і в суспільстві загалом.

Ключові слова: ветерани, сфера охорони здоров'я, війна, сервісні інновації, психологічна підтримка, соціальна адаптація, цифровізація, цифрові сервіси.

Summary

Klymenko O. Yu. Prospects for the reintegration of veterans of the Armed Forces of Ukraine into civilian life: organizing the provision of necessary medical, psychological and social support to them. – Article.

The article analyzes the problem of reintegration of demobilized servicemen and veterans of the Armed Forces of Ukraine into peaceful life in the context of

the ongoing war, in the context of the formation of a single, comprehensive and effective system of social, psychological and medical support for veterans in Ukraine. The author draws attention to the fact that the essence of the problem of organizing comprehensive medical care for veterans lies in the lack of a systematic, integrated, coordinated and specialized approach massively implemented at the national level through the involvement of digital services and innovative approaches to solving existing problems. The article explores the strategy of social integration and reintegration of veterans of the Armed Forces of Ukraine in the context of the ongoing war, taking into account the theoretical and methodological approaches of leading sociologists – E. Giddens, J. Habermas and David R. Segal. The multidimensional nature of the challenges facing demobilized servicemen is analyzed, in particular, socio-psychological adaptation, loss of social status, problems with employment, medical care and rehabilitation. In addition, the need for the creation of a single coordinating body, the introduction of psychological assistance at the state level, the development of a social service route,

the development of "veteran spaces" and the formation of a positive attitude towards the defenders of Ukraine by executive authorities, as well as the need for a strategic understanding of the challenges of post-war reconstruction of society, is scientifically substantiated. Special attention is paid to the absence in Ukraine by 2025 of a single legislative and institutional framework for the implementation of a veterans' rehabilitation policy, which complicates interdepartmental coordination and reduces the efficiency of using budgetary resources. The structural plan proposes the implementation of rehabilitation infrastructure at the level of territorial communities, the creation of a register of veterans' needs, the development of specialized services, and the introduction of digital support tools. The author argues that only a systemic, intersectoral approach to veterans' integration will prevent the spread of deviant behavior, social isolation, and increased psychological stress both among veterans and in society as a whole.

Key words: veterans, healthcare, war, service innovations, psychological support, social adaptation, digitalization, digital services.

Дата надходження статті: 07.08.2025

Дата прийняття статті: 01.09.2025

Опубліковано: 30.09.2025